

KLAGANDE

Stockholms kommun, 212000-0142

Ombud: Stadsadvokat Malin Lindvall
Juridiska avdelningen
Stadsledningskontoret
105 35 Stockholm

MOTPARTER

1. Edsjö Arkitektkontor Bostadslaget AB, 556373-5439
2. Lennart Klaesson, 470910-3370
3. Richard Murray med uppgiven firma Murray Consulting, 410727-1035

Ombud: Chefsjurist Pär Cronhult och jurist Viktor Robertsson
Box 5625
114 86 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 30 juni 2015 i
mål nr 7728–7730-15, se bilaga A

SAKEN

Överprövning av avtals giltighet

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten beslutar, med ändring av förvaltningsrättens dom, att avslå
ansökan om överprövning.

BAKGRUND

Kommunstyrelsen i Stockholms kommun beslutade den 12 november 2014 att tillsätta en oberoende expertgrupp med uppdraget att utreda vissa delar av projektet Nya Slussen. Sedan fyra personer valts ut att ingå i gruppen ingick kommunen den 5 december 2014 avtal med var och en av Mats Olsson, Christel Wiman, Reigun Thune Hedström och Sven Lorentzi. Avtalen slöts efter direktupphandling och utan föregående annonsering.

Edsjö Arkitektkontor Bostadslaget AB, Lennart Klaesson och Richard Murray ansökte hos förvaltningsrätten om överprövning av giltigheten av avtalen och anförde bl.a. följande. Kommunen har slutit avtal med var och en av konsulterna i ett samordnat förfarande vid ett och samma tillfälle och med i allt väsentligt likalydande innebörd. Direktupphandlingarna måste således anses vara av samma slag, varför de vid en värdebedömning ska läggas samman. Det sammanlagda värdet av avtalen överskrider värdegränsen för direktupphandling.

Kommunen bestred bifall till ansökan och anförde bl.a. följande. Det är inte fråga om upphandlingar av samma slag. Upphandlingar är av samma slag när leverantörsmarknaden är sådan att det är normalt att en leverantör skulle lämna anbud i alla upphandlingarna. I detta fall skiljer sig personernas kompetens och erfarenhet åt och de har också ansvarat för olika frågeställningar. Det är inte fråga om kompetenser som typiskt sett tillhandahålls av en och samma leverantör.

Förvaltningsrätten biföll ansökan och förklarade att de aktuella avtalen är ogiltiga. Som skäl för avgörandet anförde förvaltningsrätten bl.a. följande. Den avgörande frågan när det gäller att bedöma kontraktets värde är om de fyra separata kontrakten kan anses avse direktupphandlingar av samma slag. Av kontrakten framgår inte personernas utbildning eller erfarenhetsområden. Kommunen har dock i målen redogjort för detta och

angett att experterna ska bidra med granskning av materialet utifrån sina respektive specialkunskaper. Enligt förvaltningsrättens mening avser varje kontrakt samma typ av tjänst, nämligen uppdraget att granska material. De fyra experterna har haft samma tidsram att ta hänsyn till och har inte kunnat slutföra sina uppdrag utan samarbete med övriga och resultatet av granskningarna har utmynnat i en gemensam rapport.

Direktupphandlingarna får därmed anses ha ett naturligt samband i tid och beträffande innehåll och det mest rimliga ställningstagandet är att upphandlingarna är av samma slag. Kontraktets värde överstiger därmed direktupphandlingsgränsen. Kommunens avtal med konsulterna ska därför förklaras ogiltiga.

YRKANDEN M.M.

Stockholms kommun yrkar att kammarrätten ska lämna ansökan om överprövning utan bifall och anför bl.a. följande.

Kommunen har direktupphandlat fyra kontrakt. Genom att det inte är fråga om upphandlingar av samma slag ska värdet av kontrakten inte läggas samman. Uppdraget har varit att oberoende granska vissa delar av projektet Slussen. Förvaltningsrättens synsätt att granskningen i sig är en tjänst är felaktigt. Även CPV-koderna är en felaktig utgångspunkt vid bedömningen av om det är fråga om tjänster av samma slag. Avgörande är i stället om kontrakten avser tjänster som typiskt sett tillhandahålls av en och samma leverantör. Det är således en bedömning av hur leverantörsmarknaden ser ut som ska göras. I förevarande fall har experterna olika kompetensprofiler som typiskt sett inte tillhandahålls av en och samma leverantör.

Det är oklart varför förvaltningsrätten för ett resonemang om värdet av A-tjänster i förhållande till B-tjänster. Det är inte relevant vid beräkningen av kontraktsvärdet enligt 15 kap. 3 a § tredje stycket lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU. Vad som ska beaktas är direktupphandlingar

av samma slag och A- och B-tjänster kan aldrig utgöra tjänster av samma slag. Förvaltningsrätten kategoriserar ett av kontrakten som köp av B-tjänst. Vid en korrekt tillämpning av 15 kap. 3 a § tredje stycket LOU saknas därmed i vart fall grund för att ogiltigförklara det kontraktet.

Kommunen har i målet anfört att för det fall värdet av kontrakten ska läggas samman har synnerliga skäl för direktupphandling förelegat. Förvaltningsrätten har inte prövat denna fråga. Av kammarrättspraxis framgår att en myndighet i sin planering måste ta höjd för att en upphandling blir föremål för överprövning. Handläggningstiden för ett annonserat förfarande inklusive överprövning har inte rymts inom projektets tids- och kostnadsramar.

Edsjö Arkitektkontor Bostadslaget AB, Lennart Klaesson och Richard Murray motsätter sig att förvaltningsrättens dom ändras och anför bl.a. följande.

De aktuella avtalen är nästintill likalydande. De upphandlade tjänsterna innefattar ett uppdrag att granska ett visst material som har utgjort underlag för beslut med koppling till Slussenprojektet. Samtliga kontrakterade leverantörer har haft att granska samma material utifrån identiskt givna utgångspunkter och granskningarna har resulterat i en gemensam rapport. Det måste mot denna bakgrund anses röra sig om tjänster inom ramarna för ett och samma uppdrag som har upphandlats av kommunen. En uppdelning av detta uppdrag i flera upphandlingar för att möjliggöra direktupphandlingar strider mot uppdelningsförbudet i 15 kap. 3 a § första stycket LOU.

Kommunens påstående att det skulle röra sig om olika typer av tjänster är felaktigt. I vart fall är det fråga om tjänster som typiskt sett tillhandahålls av samma slags leverantörer på marknaden för tekniska och därmed sammanhängande konsulttjänster. Värdet av avtalen ska även av detta

skäl räknas samman vid bedömningen av om värdegränsen för direktupphandling kommit att överskridas.

Undantaget att direktupphandling får användas om det finns synnerliga skäl avser extraordinära situationer som den upphandlande myndigheten inte har kunnat råda över. Sådana förhållanden är inte för handen i detta mål. Kommunen har haft goda förutsättningar för att med bättre framförhållning genomföra ett annonserat förfarande.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Vad målen gäller

Stockholms kommun har efter direktupphandling ingått avtal om granskning av projektet Nya Slussen med fyra olika leverantörer. Huvudfrågan i målen är om upphandlingarna ska anses vara av samma slag. Detta skulle i så fall innebära att kontraktsvärdet överskrider beloppsgränsen och att direktupphandling enligt huvudregeln inte är tillåten.

Rättslig reglering m.m.

Endast 15 kap. LOU är tillämpligt i målen. Detta följer av 1 kap. 2 § LOU och gäller oavsett om värdet av de fyra kontrakten ska räknas samman eller inte.

Enligt 16 kap. 13 § första stycket LOU ska rätten besluta att ett avtal som har slutits mellan en upphandlande myndighet och en leverantör är ogiltigt, bl.a. om avtalet har slutits utan föregående annonsering enligt 15 kap. 4 § LOU.

Enligt 15 kap. 3 § andra stycket LOU får direktupphandling användas bl.a. om kontraktets värde uppgår till högst 28 procent av det tröskelvärde som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2 samma lag, dvs. högst 505 800 kr.

I 15 kap. 3 a § första stycket LOU anges följande. Värdet av ett kontrakt ska uppskattas till det totala belopp som ska betalas enligt kontraktet. En upphandling får inte delas upp i syfte att kringgå bestämmelserna i denna lag.

I tredje stycket samma paragraf anges följande. Vid beräkningen ska den upphandlande myndigheten beakta direktupphandlingar av samma slag gjorda av myndigheten under räkenskapsåret.

I förarbetena till bestämmelserna i 15 kap. 3 a § LOU anges bl.a. följande. Bestämmelsen bör förbjuda uppdelningar av upphandlingar som görs i avsikt att underskrida tillämpliga beloppsgränser. Den innebär naturligtvis inget förbud mot att dela upp en upphandling i delkontrakt. Upphandlingar som har ett naturligt samband i tid och beträffande innehåll bör dock inte upphandlas separat. De bestämmelser med beräkningsprinciper som föreslås har sin förebild i reglerna om beräkning av värdet av ett kontrakt och om förbud i vissa fall mot att dela upp en upphandling som gäller för upphandlingar som omfattas av direktivet (3 kap. 3 och 5 §§ LOU). Vid behov av vägledning för tolkningen av bestämmelsen får stöd sökas i motiven för och praxis avseende motsvarande bestämmelser över tröskelvärdena. Regeringen anser att upphandlingar som görs under en viss period ska omfattas av beräkningen av direktupphandlingsgränsen. (Prop. 2009/10:180 s. 293.)

I litteraturen angående tröskelvärden har följande uttalats. Varor och tjänster ska troligen anses vara av samma slag om de typiskt sett är tillgängliga från samma leverantör. Pennor, radergummin och korrigeringsvätska är t.ex. troligen varor av samma slag eftersom de vanligtvis tillhandahålls av

enskilda försäljare av kontormateriel. Vissa olika typer av fordon – såsom fordon avsedda för gatusopning respektive brandbilar – är troligen varor av olika slag eftersom sådana fordon i normalfallet endast är tillgängliga från olika specialistbolag. Ett sådant test avspeglar syftet med reglerna, vilket är att tillförsäkra att upphandlingar annonseras när det är kommersiellt motiverat att upphandlingarna slås samman i ett enda kontrakt.

(Arrowsmith, *The Law of Public and Utilities Procurement*, volym 1, tredje upplagan, 2014, s. 468 f.)

Kammarkollegiet har i en vägledning anfört följande angående Arrowsmiths uttalanden. Resonemanget är rimligt. En direktupphandling tillåts för att transaktionskostnaderna vid ett annonserat förfarande skulle vara större än vinsterna med ett sådant förfarande. Om leverantörer typiskt sett tillhandahåller alla de efterfrågade varorna (exempelvis kontorsmateriel) finns inget skäl för att beräkna direktupphandlingsbeloppet för respektive vara (exempelvis pennor och radergummin) för sig. Om leverantörer å andra sidan typiskt sett inte tillhandahåller alla de varor eller tjänster som ska upphandlas, utan enbart någon eller några av dem, är det inte lämpligt att anse att de utgör upphandlingar av samma slag. En sammanräkning skulle då innebära att den upphandlande myndigheten tvingas annonsera och upphandla flera olika avtal med olika leverantörer, vilka vart och ett skulle ligga under beloppsgränsen för direktupphandling. (Direktupphandling – Vägledning 2011:6, s. 8 f.)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG har ännu inte införlivats i svensk rätt, men är ändå av intresse i detta sammanhang. I skäl 19 i direktivet anges följande. Det bör klargöras att begreppet likartade varor vid beräkningen av tröskelvärdena bör förstås som varor som är avsedda för identisk eller likartad användning, till exempel varor som utgörs av ett antal livsmedel eller av olika kontorsmöbler. En

ekonomisk aktör som är verksam på det berörda området skulle i typfallet troligtvis ha sådana varor i sitt normala varuutbud.

Kammarrättens bedömning

Kammarrätten bedömer inledningsvis att utredningen i målen inte ger stöd för att kommunen har delat upp upphandlingen i syfte att kringgå bestämmelserna i LOU. Uppdelningen kan motiveras av att kommunen ville att expertgruppen skulle bestå av flera olika personer, vilket är ett objektivt godtagbart skäl. Den omständigheten att upphandlingarna har ett mycket nära samband i tid och beträffande innehåll förändrar inte bedömningen. Kommunen har alltså inte agerat i strid med uppdelningsförbudet i 15 kap. 3 a § första stycket andra meningen LOU.

Kammarrätten prövar härefter frågan om de fyra upphandlingarna ska anses vara av samma slag.

Högsta förvaltningsdomstolen har inte uttalat sig om hur begreppet ”direktupphandlingar av samma slag” i 15 kap. 3 a § tredje stycket LOU ska tolkas. Enligt kammarrättens mening bör bedömningen göras utifrån det marknadsanpassade synsätt som kommer till uttryck i Kammarkollegiets vägledning och det nya upphandlingsdirektivet. Direktupphandlingar av tjänster ska enligt detta synsätt anses vara av samma slag om de olika tjänsterna typiskt sett tillhandahålls av en enskild leverantör på den aktuella marknaden.

Det är kommunen som har bevisbördan för att de aktuella upphandlingarna inte är av samma slag och att förutsättningarna för direktupphandling därför är uppfyllda (jfr RÅ 2008 ref. 79). Vid bevisvärderingen bör emellertid beaktas att det kan vara förenat med svårigheter att lägga fram utredning om ett negativt bevisfaktum, dvs. att olika typer av tjänster inte finns tillgängliga hos enskilda marknadsaktörer.

I de aktuella avtalen anges att granskningsgruppen ska granska relevant material och underlag ”genom expertis inom respektive sakområde”. Det står därmed klart att kommunen efterfrågade olika typer av sakkunskap. I detta får anses ligga att experterna skulle arbeta självständigt och vara oberoende i förhållande till varandra. Av experterna är två arkitekter, en konsult i stadsutvecklingsfrågor och en jurist.

Christel Wiman är jurist och det har inte framkommit annat än att avtalet med henne avser juridiska konsulttjänster. Kammarrätten bedömer att denna upphandling inte kan anses vara av samma slag som de tre övriga. Skälet till detta är att tjänster inom juridik respektive arkitektur och stadsutveckling normalt inte tillhandahålls av enskilda leverantörer på marknaden. Eftersom värdet av kontraktet med Christel Wiman underskrider beloppsgränsen var det tillåtet för kommunen att använda direktupphandling avseende det kontraktet. Överklagandet ska därför bifallas i denna del.

Vad gäller de tre övriga upphandlingarna gör kammarrätten följande överväganden. De tre konsulterna har alla erfarenhet av stadsutveckling och avtalen med dem är i princip likalydande. Detta talar för att upphandlingarna ska anses vara av samma slag. Av kommunens redogörelse framgår emellertid att experternas kompetensprofiler skiljer sig åt i väsentliga avseenden. Stadsutvecklingskonsulten Sven Lorentzi har till skillnad från de två arkitekterna en akademisk examen med inriktning mot kulturgeografi. Arkitekten Reigun Thune Hedström har varit utredare på Sveriges Kommuner och Landsting, expert i PBL-kommittén och särskild ledamot i mark- och miljödomstolen. Det kan därför förutsättas att hon har relevanta kunskaper som arkitekter i allmänhet inte besitter. Arkitekten Mats Olsson har varit både verkställande direktör för ett arkitektkontor och stadsbyggnadsdirektör i en stor svensk kommun. Hans yrkeserfarenhet är således ovanligt bred. Av utredningen framgår också att experterna har ansvarat för olika delar av granskningen, låt vara att Sven Lorentzi och Mats Olsson har haft gemensamma ansvarsområden. Det anförda leder till

slutsatsen att de tre experternas granskningar har haft delvis olika inriktningar. Granskningstjänsterna kan därför inte betraktas som identiska eller utbytbara. Vid en samlad bedömning ger omständigheterna stöd för att tjänsterna som de tre konsulterna har tillhandahållit typiskt sett inte erbjuds av enskilda leverantörer på marknaden, oavsett om en sådan leverantör skulle vara en fysisk person eller ett bolag. Kammarrätten anser därför att kommunen har gjort sannolikt att de tre direktupphandlingarna inte är av samma slag. Eftersom värdet av respektive kontrakt underskrider beloppsgränsen fick kommunen använda direktupphandling av tjänsterna. Överklagandet ska därför bifallas även i denna del.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 9).

Thomas Norling
lagman
ordförande

Henrik Jansson
kammarrättsråd

David Brandell
tf. assessor
referent

Rättelse/komplettering

Dom, 2015-06-30

Rättelse, 2015-07-07

Beslutat av: Allan Johansson

Självrättelse enligt 32 § förvaltningsrättsprocesslagen sid. 1, sökande nr 2. Lennart Karlsson,
skall vara
Lennart Klaesson.

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM**

Avdelning 32

DOM

2015-06-30
Meddelad i
Stockholm

Mål nr
7728-15
7729-15
7730-15

SÖKANDE

1. Edsjö Arkitektkontor Bostadslaget AB, 556373-5439
2. Lennart Karlsson
3. Murray Consulting

Ombud: Chefsjurist Pär Cronhult och biträdande jurist Viktor Robertson
Box 5625
114 86 Stockholm

MOTPART

Stockholms stad
105 35 Stockholm

Ombud: Malin Lindvall
Juridiska avdelningen
Stadsledningskontoret
105 35 Stockholm

SAKEN

Överprövning av avtals giltighet

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller ansökan om överprövning och förklarar att de avtal, rubricerade ”Uppdragsbeskrivning Granskning av Nya Slussen” som den 5 december 2014 slutits mellan Stockholms stad och endera Mats Olsson, Christel Wiman, Reigun Thune Hedström respektive Sven Lorentzi är ogiltiga.

Dok.Id 618269

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
115 76 Stockholm	Tegeluddsvägen 1	08-561 680 00 E-post: forvaltningsrattenistockholm@dom.se	08-561 680 01	måndag – fredag 08:00-16:30

YRKANDEN M.M.

Edsjö Arkitektkontor Bostadslaget AB, Lennart Karlsson och Murray Consulting (Sökandena) yrkar att förvaltningsrätten beslutar att de avtal, rubricerade "Uppdragsbeskrivning Granskning Nya Slussen", som den 5 december 2014 slutits mellan Staden och endera Mats Olsson, Christel Wiman, Reigun Thune Hedström respektive Sven Lorentzi, är ogiltiga.

Stockholms stad (Staden) bestrider bifall till ansökningarna.

Mats Olsson, Christel Wiman, Reigun Thune Hedström och Sven Lorentzi har fått tillfälle att yttra sig.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET**Parternas argumentation**

Sökandena gör gällande att Staden i ett samordnat direkttilldelningsförfarande och utan annonsering enligt 15 kap. 4 § LOU har slutit individuella avtal med Mats Olsson, Christel Wiman, Reigun Thune Hedström respektive Sven Lorentzi (Konsulterna) till ett sammanlagt värde av i vart fall 924.000 kronor exklusive moms. De anför vidare följande till stöd för sin talan. De upphandlade tjänsterna utgör s.k. A-tjänster, kategori 12 enligt Bilaga 2 till LOU, som om det samlade kontraktsvärdet understiger gällande tröskelvärde, 1.806.427 kronor, får upphandlas enligt 15 kap. LOU. Annonsering enligt huvudregeln i LOU får undantagsvis underlåtas om det totala belopp som ska betalas enligt kontraktet uppgår till högst 28 procent av tröskelvärdet eller 505.800 kronor. En upphandling får inte delas upp i syfte att kringgå lagens bestämmelser och vid värdeberäkningen ska därför beaktas direktupphandlingar av samma slag som har gjorts av den upp-

handlande myndigheten under räkenskapsåret. Staden har slutit de nu aktuella avtalen med var och en av Konsulterna och med i allt väsentligt likalydande innebörd. Direktupphandlingarna måste således anses vara av samma slag och de ska vid en värdebedömning läggas samman. Det sammanlagda värdet av avtalen överstiger värdegränsen för direktupphandling på 505.800 kr. Det har inte varit absolut nödvändigt, dvs. förelegat synnerliga skäl, för Staden att upphandla konsulttjänsterna utan att avvakta genomförandet av ett annonserat förfarande och det finns heller inte några tvingande hänsyn till ett allmänintresse för att avtalet ändå ska bestå. Några skäl för direktupphandling eller för att i övrigt frångå annonseringskravet i LOU finns inte.

Stadens uppfattning är att avtalen föregåtts av direktupphandlingar enligt 15 kap. 3 § andra stycket LOU. Staden anför vidare bl.a. följande. Av ärendet till kommunstyrelsen framgår att samtidigt med behovet av att oberoende granska och genomlysa vissa delar av projektet Nya Slussen har det varit angeläget att projektet inte försenas. Arbetet med att utse personer till expertgruppen utfördes under tidspress och Staden sökte personer som utöver kravet på oberoende tillsammans uppfyllde krav på kvalificerad spetskompetens samt gedigen och lång erfarenhet av komplicerade stadsutvecklingsprojekt. Det är inte fråga om upphandlingar av samma slag. Upphandlingar är av samma slag när leverantörsmarknaden är sådan att det är normalt att en leverantör skulle lämna anbud i alla upphandlingarna. I det här fallet uppfyller personernas kompetens och erfarenhet sammantaget stadens kravbild på expertgruppen men personernas kompetens och erfarenhet sinsemellan skiljer sig åt och de har också ansvarat för olika frågeställningar. Tjänsterna kan inte sammanföras under begreppet ”samma slag”. Det saknas praxis om vad som är att betrakta som direktupphandlingar av samma slag. Det är här inte fråga om kompetenser som typiskt sett tillhandahålls av en och samma leverantör. Den kvalitetsnivå som Staden efterfrågar är relevant och den tillhandahålls normalt inte av *en* leve-

rantör. Värdet av kontrakten ska därmed inte läggas samman. För det fall värdet av kontrakten ska läggas samman gör staden gällande att synnerliga skäl för direktupphandling har förelegat. En konstaterad fördyring på 2 mdkr och osäkerheter vad gäller projektets intäkter medförde att en granskning av projektet Nya Slussen bedömdes som absolut nödvändig. Till undvikande av ytterligare förseningar och fördyringar var det angeläget att resultatet av granskningen levererades skyndsamt. Handläggningstiden för ett annonserat förenklat förfarande inklusive överprövning har sammantaget inte rymts inom projektets tids- och kostnadsramar.

Förvaltningsrättens bedömning

Det är i målet ostridigt att Stockholms stad har direktupphandlat fyra experter att ingå i en granskningsgrupp.

Förvaltningsrätten har att ta ställning till om det funnits förutsättningar för direktupphandling och om avtalen mellan Staden och de fyra experterna är ogiltiga enligt 16 kap. 13 § LOU.

Tre av de upphandlade experterna tillhandahåller A-tjänster enligt bilaga 2 till LOU, kategori 12 (arkitekttjänster m.m.), och den fjärde B-tjänster enligt bilaga 3, kategori 21 (juridiska tjänster). Vid upphandling av A-tjänster tillämpas kapitel 15 i LOU och likaså vid upphandling av B-tjänster utan hänsyn till kontraktsvärdet. Kapitel 15 är därmed tillämpligt i målet. Sökandena anser att det här handlar om direktupphandling av A-tjänster och att värdet av kontraktet utgörs av det sammanlagda värdet av de fyra separata kontrakten, medan Stadens hävdar att det rör sig om fyra separata direktupphandlingar. Staden har inte haft invändningar mot den summa sökandena angett för det sammanlagda värdet på kontrakten.

Enligt 16 kap. 13 § LOU är ett avtal som slutits mellan en upphandlande myndighet och en leverantör ogiltigt bl.a. om avtalet slutits utan föregående annonsering enligt 15 kap. 4 § LOU. Enligt 15 kap. 3 § LOU får direktupphandling ändå användas bl.a. om kontraktets värde uppgår till högst 28 procent av tröskelvärdet, eller 505 800 kr. Värdet av ett kontrakt ska enligt 15 kap. 3 a § LOU uppskattas till det totala belopp som ska betalas enligt kontraktet. En upphandling får inte delas upp i syfte att kringgå bestämmelserna i LOU. Vid beräkningen ska den upphandlande myndigheten beakta direktupphandlingar av samma slag gjorda av myndigheten under räkenskapsåret.

Den avgörande frågan när det gäller att bedöma kontraktets värde är i detta fall om de fyra separata kontrakten kan anses avse direktupphandlingar av samma slag, i LOU:s mening.

Av förarbetena till 15 kap. 3 a § framgår bl.a. att bestämmelsen inte innebär något förbud mot att dela upp en upphandling i delkontrakt. Upphandlingar som har ett naturligt samband i tid och beträffande innehåll bör dock inte upphandlas separat (prop. 2009/10:180 s. 293).

Staden har tecknat fyra separata kontrakt med utvalda personer för att dessa som experter ska ingå i en granskningsgrupp. Av kontrakten framgår inte dessa personers utbildning eller erfarenhetsområden. Staden har dock i målet redogjort för detta och angett att experterna ska bidra med granskning av materialet utifrån sina respektive specialkunskaper. Enligt förvaltningsrättens mening avser varje kontrakt samma typ av tjänst, nämligen uppdraget att granska material. De fyra experterna har haft samma tidsram att ta hänsyn till och har inte kunnat slutföra sina uppdrag utan samarbete med övriga och resultatet av granskningarna har utmynnat i Rapport från expertgruppen. Direktupphandlingarna får därmed anses ha ett naturligt samband i tid och beträffande innehåll och det mest rimliga ställningsta-

gandet är att upphandlingarna är av samma slag. Detta innebär i sin tur att upphandlingarna får betraktas som **ett** kontrakt. Vid bestämmande av dess totala värde ska de fyra direktupphandlingarnas värde således räknas samman. Upphandlingen kommer då att avse både A-tjänster och B-tjänster och den ska anses vara en upphandling av A-tjänster om värdet av A-tjänsterna överstiger värdet av B-tjänsterna. Bestämmelsen i 15 kap 3 § LOU är då tillämplig och kontraktets värde överstiger därmed, som sökandena påstår, direktupphandlingsgränsen. Stadens beslut att utan föregående annonsering upphandla experttjänsterna strider därför mot LOU. Förvaltningsrätten finner mot den bakgrunden att avtalen med respektive expert är ogiltiga.

Frågan är därefter om avtalen trots detta ska bestå på grund av tvingande hänsyn till ett allmänintresse (16 kap. 14 § LOU). Denna bestämmelse ska tillämpas restriktivt och det är endast exceptionella omständigheter som ska medföra att ett avtal får bestå. Den upphandlande myndigheten har bevisbördan för att en undantagssituation föreligger (se prop. 2009/10:180 s. 139). Staden har i målen varken argumenterat i den frågan eller påstått att avtalen ska bestå med hänsyn till sådana tvingande hänsyn som här avses. Förvaltningsrätten anser mot denna bakgrund att Stadens avtal med konsulterna Mats Olsson, Christel Wiman, Reigun Thune Hedström respektive Sven Lorentzi om köp av tjänster ska förklaras ogiltiga.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga 1 (DV 3109/1 A LOU).

Madeleine Benndorf

f.d. rådman

Kerstin Sandin har föredragit målet.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I mål om överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling eller lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att prövningstillstånd meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

I mål om överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Vanligtvis får, då kammarrätten inte har fattat något interimistiskt beslut om att upphandlingen inte får avslutas, avtal slutas omedelbart. **I de fall där kammarrätten har fattat ett interimistiskt beslut om att avtal inte får ingås, får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt det interimistiska beslutet.** Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen.
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet.
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd.
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta.
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.